د ستراتیژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز

تحلیل هفته

ګڼه: 488

(01 - 08 سنبله 1404 هـ ش)

د افغانستان اسلامي امارت او مالیزیا اړیکو ته یوه کتنه

دا نشریه د افغانستان او سیمې د مهمو سیاسي، امنیتي، اقتصادي او ټولنیزو پېښو د تحلیل اوونیزه خپرونه ده چې د ستراتیژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز له لوري په پښتو، دري، انګلیسي او عربي ژبو چمتو کېږي او خپرېږي.

په دې ګڼه کې لولئ:

- د افغانستان اسلامي امارت او مالیزیا اړیکو ته یوه کتنه 3
- د افغانستان او مالیزیا د اړیکو مخینه 3
- د ۲۰۲۱ ز.کال وروسته د اسلامي امارت په وړاندې د مالیزیا دریځ 4
- د اسلامي امارت او مالیزیا ترمنځ د سیاسي اړیکو اړخونه 5
- د اسلامي امارت او مالیزیا ترمنځ د اړیکو اقتصادي اړخونه 7
- کلتوري او تعلیمي اړخونه 8
- د دواړو هېوادونو د اړیکو لپاره ننګونې او فرصتونه.. 9
- فرصتونه 11
- پایله 12
- وړاندیزونه 13

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

د افغانستان اسلامي امارت او مالیزیا اړیکو ته یوه کتنه

سریزه

افغانستان کې له ۲۰۲۱ ز.کال وروسته سیاسي بدلونونه او واک ته د اسلامي امارت بیا راتګ د دې هېواد په نړیوالو اړیکو پراخ بدلونونه راوستي دي. په دې موده کې د اسلامي امارت لپاره یو له بنسټیزو ننګونو څخه د نړیوال مشروعیت او ډیپلوماټیکو او اقتصادي میکانیزمونو ته د لاسرسي مسله وه. په دې اوسنیو شرایطو کې اسلامي هېوادونه کولی شي د افغانستان د دریځ بیا راپورته کولو او د سیاسي انزوا کمولو لپاره په نړیوال نظام کې مهم رول ولوبوي. د نړیوالو اړیکو د تیوریو له نظره، مذهبي او کلتوري پیوستون کولی شي د "نرم ځواک" په توګه عمل وکړي او د مشروعیت او سیمه ییزو تعاملاتو لپاره لاره هواره کړي.[1] له همدې امله د هغو هېوادونو سره د اسلامي امارت اړیکو ته کتنه چې په اسلامي نړۍ کې د سیاسي او اقتصادي پلوه مهم مقام لري د ډېر اهمیت وړ ده.

د اسلامي هېوادونو په منځ کې، د مالیزیا هېواد د عصري پرمختګ سره د اسلامي ارزښتونو یوځای کولو کې د بریالۍ تجربې له امله د افغانستان په بهرني سیاست کې ځانګړی مقام لري. دغه هېواد د یوه پیاوړي اقتصاد په لرلو، پرمختللي تعلیمي سیستم او د اسلامي همکارۍ سازمان (OIC) او د جنوب ختیځې آسیا د هېوادونو ټولنې (ASEAN) په څېر نړیوالو ادارو کې فعالې ډیپلوماسۍ لرلو سره، توانیدلی چې د اسلامي هویت او عصري کېدو ترمنځ د تعامل لپاره یو مناسب ماډل چمتو کړي. سربیره پردې، د اسلامي بانکدارۍ، ټیکنالوژۍ او لوړو زده کړو په برخو کې د مالیزیا وړتیاوې کولی شي د افغانستان ځینې اقتصادي او علمي اړتیاوې پوره کړي. د افغانستان په اړه د (OIC) په غونډو کې د دغه هېواد فعال ګډون د کوالالمپور لیوالتیا ښیي چې په سیمه ییزو بدلونونو کې رغنده رول ولوبوي او د اسلامي او بشري اصولو پر بنسټ د افغانانو ملاتړ وکړي.[2] د دې مسلې اهمیت ته په کتو، د افغانستان او مالیزیا ترمنځ اړیکې په علمي ادبیاتو کې په جامع او سیستماتیک ډول نه دي مطالعه شوې. له همدې امله د دې اړیکو سیاسي، اقتصادي، کلتوري او تعلیمي اړخونو مطالعه نه یوازې د موجوده څېړنې تشه ډکولی شي، بلکې د اسلامي امارت د بهرني سیاست په جوړولو او د اسلامي نړۍ سره د رغنده تعاملاتو په جوړولو کې هم اغېزمن رول لوبولی شي.

د افغانستان او مالیزیا د اړیکو مخینه

له تاریخي او ډیپلوماټیک پلوه د افغانستان او مالیزیا ترمنځ اړیکې په ۱۹۶۹ ز.کال کې د اسلامي همکاریو سازمان (OIC) له تاسیس سره ټینګې شوې او افغانستان له هغه وخت راهیسې د دې سازمان غړی دی. مالیزیا د OIC د بنسټ ایښودونکو هېوادونو له ډلې او د اسلامي ارزښتونو او عصري پرمختګ سره یوځای

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

کولو کې د بریالۍ تجربې سره، په څو اړخیزو اسلامي پالیسیو کې ستراتیژیک رول لوبولی دی.[3] د دغه هېواد غړیتوب او په OIC کې فعال ګډون د دواړو هېوادونو ترمنځ د رسمي او غیر رسمي تعاملاتو لپاره یو پلیټ فارم چمتو کړی او د کلتوري، تعلیمي او اقتصادي اړیکو لپاره یې لاره هواره کړې ده. له ۲۰۰۱ز.کال څخه تر ۲۰۲۱ ز.کال پورې، په افغانستان کې د جمهوري نظام د رامنځته کېدو او نړیوالو تعاملاتو ته د افغانستان د ننوتلو سره، مالیزیا په فعاله توګه د بیارغونې پروژو او د بشري او اداري ظرفیتونو په پراختیا کې برخه اخیستې وه. په دې همکاریو کې د مالیزیا په نړیوال اسلامي پوهنتون (IIUM) کې د افغان زده کوونکو منل، د ګډو تعلیمي او مذهبي پروګرامونو ترسره کول او د اسلامي بانکدارۍ او شرعي څېړنو په کنفرانسونو کې ګډون کول شامل وو.[4] په دې دوره کې مالیزیا د افغانستان د بیارغونې ملاتړ کولو ترڅنګ په بشري، تعلیمي او پرمختیایي همکاریو باندې ډېر تمرکز وکړ او افغانستان هڅه وکړه چې د حکومتدارۍ او دوامداره پراختیا په برخه کې د مالیزیا له تجربو څخه ګټه پورته کړي.

په ۲۰۲۱ ز.کال کې د جمهوري رژیم له نسکورېدو او د اسلامي امارت له راستنېدو وروسته د دواړو هېوادونو ترمنځ اړیکې یوې حساسې مرحلې ته ننوتې. مالیزیا د نوي حکومت په رسمي نه پېژندنې سربېره، د څو اړخیزې ډیپلوماسۍ له لارې په ځانګړې توګه د OIC چوکاټ کې خپل تعاملات ساتلي دي. په وروستیو کلونو کې د مالیزیا پلاوي کابل ته سفر وکړ او د سایبري امنیت، ډیپلوماتانو روزنې، د حسابدارۍ مدیریت او ملکي خدماتو پراختیا برخو باندې یې ټینګار وکړ. همدارنګه مالیزیا د افغانستان په اړه د OIC غونډو کې هم فعال ګډونوال و او د افغان میرمنو او نجونو د حقونو ملاتړ ترڅنګ هڅه کوي چې د کلتوري، اقتصادي او تعلیمي ډیپلوماسۍ له لارې د منځګړیتوب او تسهیل کوونکی رول ولوبوي.[5] دا متوازنه بهرنۍ پالیسي، په اسلامي همکارۍ تاکید، نه مداخله او دوامداره پراختیا لپاره ملاتړ باندې ټینګار کوي چې د افغانستان او مالیزیا ترمنځ د محتاط، مګر د فعال ښکیلتیا په ځانګړې توګه په غیر سیاسي او بشري برخو کې دوام منعکس کوي

د ۲۰۲۱ ز.کال وروسته د اسلامي امارت په وړاندې د مالیزیا دریځ

د ۲۰۲۱ ز.کال په اګسټ میاشت کې په افغانستان کې د جمهوري رژیم له ړنګېدو او د اسلامي امارت واک ته له رسېدو وروسته، مالیزیا لکه د ډېرو اسلامي او آسیایي هېوادونو په څېر د نویو بدلونونو پر وړاندې محتاط دریځ غوره کړ. مالیزیا په مکرر ډول د اسلامي همکاریو سازمان (OIC) په غونډو کې د بشري حقونو د وضعیت په اړه، په ځانګړې توګه د افغان میرمنو او نجونو د زده کړو څخه د محرومیت په اړه خپله اندیښنه څرګنده کړې او د تعلیمي محدودیتونو د سمدستي لرې کولو غوښتنه یې کړې ده.[6] په ورته وخت کې، د مالیزیا استازو ټینګار کړی چې افغانستان د بشري بحرانونو، د خوړو د خوندیتوب او د اوږدمهاله بې کارۍ سره مخ دی او نړیواله ټولنه باید د خبرو اترو او باور جوړونې پر بنسټ دغو ننګونو ته ځواب ووایي.[7] دا

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

دريځ د اسلامي اصولو، بشري اندېښنو او د سيمې د جيوپوليټيک واقعيتونو ترمنځ د توازن ساتلو لپاره د ماليزيا هڅې منعکس کوي.

د دوه اړخيزو اړيکو په کچه، ماليزيا له ۲۰۲۲ ز.کال راهيسې کابل ته څو رسمي پلاوي ليږلي دي، چې موخه يې د اسلامي امارت سره د اقتصادي، تعليمي او ډيپلوماټيکو اړيکو پراخول وو. په دې غونډو کې،د ماليزيا د لومړي وزير د استازي په مشرۍ يو پلاوی د اسلامي امارت له لوړ پوړو چارواکو چې په کې د بهرنيو چارو سرپرست وزير امير خان متقي هم شامل و سره وليدل او د افغانستان د ډيپلوماتانو او ملکي مامورينو لپاره د لنډمهاله روزنيزو پروګرامونو په لاره اچولو يې ټينګار وکړ.[8] دا غونډې د افغانستان د اسلامي امارت له حکومت سره د کاري او تخنيکي اړيکو د ساتلو لپاره د ماليزيا هېواد ليوالتيا په ګوته کوي، که څه هم په رسمي او ډيپلوماټيکه کچه دا تعاملات لا تر اوسه په بشپړ ډول د اسلامی امارت په رسميت پيژندنه نه دي تمام شوي. په دې غونډو کې د اسلامي امارت چارواکو له ماليزيا څخه غوښتلي هم دي چې په دغه هېواد کې ميشتو افغانانو لپاره تعليمي او روغتيايي اسانتياوې برابرې کړي، چې دا د دواړو هېوادونو ترمنځ د انساني او کلتوري اړيکو د پياوړتيا لپاره د هڅو ښودنه کوي.

په سيمه ييز او نړيوال اړخ کې، ماليزيا پرته له دې چې د بشري حقونو له اصولو او خپلو کورنيو پاليسيو څخه انحراف وکړي هڅه کړې چې د اسلامي او آسيايي همکاريو په چوکاټ کې خپل رول وساتي،. دغه هېواد د مخدره توکو په وړاندې د مبارزې په برخه کې د اسلامي امارت سره د ښکيلتيا ملاتړ کړی او د افغان بزګرانو لپاره يې د بديل تخمونو ورکړې غوښتنه کړې ده. په ورته وخت کې ماليزيا په نړيوالو غونډو کې افغانستان ته د دوامداره او پشنهادي بشري مرستو د چمتو کولو لپاره دفاع کړې او ټينګار يې کړی چې په سيمه ييزه کچه اقتصادي او ټولنيزه همکاري په افغانستان کې د سولې او ثبات د ترلاسه کولو لپاره خورا مهمه ده.[9] دا دريځونه ښيي چې ماليزيا، سره له دې چې په رسمي ډول اسلامي امارت په رسميت نه پيژني، د افغانستان پر وړاندې متوازنه او څو اړخيزه پاليسي تعقيبوي، هغه پاليسي چې د اسلامي اصولو، بشري اندېښنو او سيمه ايزو ګټو پر بنسټ ولاړه ده.

د اسلامي امارت او ماليزيا ترمنځ د سياسي اړيکو اړخونه

په افغانستان کې د سياسي بدلونو او د اسلامي امارت د بيا واک ته رسيدو وروسته، د افغانستان او ماليزيا ترمنځ سياسي اړيکې يوې نوې او محتاطې مرحلې ته داخلې شوې دي. ماليزيا په جنوب ختيځه اسيا کې د يو بريالي اسلامي هېواد په توګه ده، تل هڅه کړې چې له اسلامي حکومتونو سره په تعاملاتو کې د منځګړي رول ولوبوي. وروسته له هغه چې روسيې د ۲۰۲۵ ز.کال په جولای کې اسلامي امارت په رسميت وپيژنده، ماليزيا تر اوسه د اسلامي امارت په رسميت نه دی پيژندلی او په نړيواله ټولنه کې يې د افغانستان

مشروط ادغام ته دوام ورکړ او د خبرو اترو او منځګړیتوب لپاره د کم لګښت لرونکي پلیټ فارم په توګه یې د اسلامي همکاریو سازمان رول پیاوړی کړ. په هر صورت د عملي ډیپلوماسۍ په کچه یې د اړیکو د پراخولو لپاره ګامونه پورته کړي دي. کابل ته د مالیزیا د رسمي پلاوي سفر، چې په پلاوي کې یې د مالیزیا د بهرنیو چارو، دفاع او کورنیو چارو وزارتونو استازي شامل وو او د اسلامي امارت د چارواکو سره یې غونډې ترسره کول د سیاسي او ډیپلوماټیکو اړیکو چینلونو د جوړولو لپاره د دواړو خواوو لیوالتیا په ګوته کوي.[10] په دې غونډو کې دواړوخواوو د مذهبي، کلتوري او اقتصادي اړیکو د پراخولو په اړه بحث وکړ او ترځنګ یې مالیزیا د خپل ځانګړي استازي له لارې کابل ته د نیکمرغۍ پیغام ورساوه. دا تعاملات ښیي چې مالیزیا، په داسې حال کې چې د اسلامي امارت د حکومت د مشروعیت په اړه خپل رسمي دریځ ساتي، هڅه کوي چې د نرمې ډیپلوماسۍ له لارې په سیمه ییزو پرمختګونو کې اغیزمن رول ولوبوي.

د پالیسي برخه کې مالیزیا هڅه کړې چې د خپلو کورنیو ارزښتونو او د افغانستان د سیاسي واقعیتونو ترمنځ توازن ساتلو ترځنګ پر اسلامي اصولو او بشري حقونو ټینګار کوي. په وروستیو غونډو کې مالیزیایي چارواکو د افغانستان د سیاسي وضعیت څخه هیله څرګنده کړې او د ډیپلوماټیکي روزنې، معلوماتي ټیکنالوژۍ، محاسبې او ملکي خدماتو پراختیا په برخو کې یې د همکارۍ د پراخولو غوښتنه کړې ده.[11] دا وړاندیزونه د افغانستان سره د ښکیلتیا لپاره د مالیزیا عملي چلند منعکس کوي؛ داسې یو چلند چې د ظرفیت لوړولو او د بریالي حکومتدارۍ تجربو لېږدولو باندې تمرکز کوي. له بلې خوا، اسلامي امارت له مالیزیا څخه هم غوښتنه کړې چې په دغه هېواد کې میشتو ۳۰۰۰ څخه زیاتو افغانانو ته تعلیمي او روغتیایی اسانتیاوې برابرې کړي،[12] چې دا د دواړو ملتونو ترمنځ د بشري او سیاسي اړیکو د پیاوړتیا لپاره هڅې په ګوته کوي. سیاسي کارپوهان په دې باور دي چې مالیزیا کولی شي د اسلامي حکومتدارۍ په برخه کې خپلې تجربې وکاروي ترڅو افغانستان سره د خپل سیاسي انزوا په له منځه وړلو کې مرسته وکړي. دا نظرونه ښیي چې د دواړو هېوادونو ترمنځ سیاسي اړیکې، که څه هم رسمي نه دي خو د ګډو ګټو او کلتوري ارزښتونو پر بنسټ رامینځته کیږي.

په سیمه ییز او نړیوال اړخ کې، مالیزیا هڅه کړې چې د اسلامي همکارۍ سازمان او نړیوالو فورمونو په چوکاټ کې خپل رول وساتي او د دې ادارو له لارې د افغانستان په اړه خپل دریځ څرګند کړي. د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر د اسلامي همکاریو سازمان په غونډو کې ګډون کړی او د مالیزیا د بشري مرستو په ځانګړې توګه د هرات زلزلې پر مهال یې د مرستو ستاینه وکړه. دا تعاملات د دواړو هېوادونو هڅې منعکس کوي چې د سیاسي اړیکو د پیاوړتیا لپاره څو اړخیزه ډیپلوماسۍ کاروي. له بلې خوا، پدې شرایطو کې هیله ده چې اسلامي امارت به د اسلامي هېوادونو په ځانګړې توګه د مالیزیا د پلاویو له سفر څخه ګټه پورته کړي ترڅو له

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

سیاسي انزوا څخه راووځي او د خبرو اترو لپاره د فضا په رامینځته کولو سره د خپل پیژندګلوۍ لپاره لاره هواره کړي.

د اسلامي امارت او مالیزیا ترمنځ د اړیکو اقتصادي اړخونه

د ۲۰۲۱ ز.کال د سیاسي پرمختګونو وروسته د افغانستان او مالیزیا ترمنځ اقتصادي اړیکې یوې نوې او محتاطې مرحلې ته داخلې شوې دي. مالیزیا چې د جنوب ختیځې آسیا یو له بریالیو اقتصادونو څخه دی، د سوداګرۍ، بانکدارۍ او زیربنایي پراختیا په برخو کې د خپلو تجربو څخه په ګټې اخیستنې سره، له افغانستان سره د همکارۍ پراخولو ته لیواله ده. د افغانستان د صنعت او سوداګرۍ وزارت او د مالیزیا د اقتصاد وزارت ترمنځ په مجازي غونډو کې، دواړو خواوو د کانونو، انرژۍ، ترانسپورت او صنعتي تولید په برخو کې د پانګونې فرصتونو په اړه بحث وکړ. د وارداتو او صادراتو په برخه کې د خپلو ورتیاوو په کارولو سره، مالیزیا د افغانستان د سوداګریزو زیربناوو په پراختیا د کابل او کوالالمپور کې د ویش مرکزونو جوړول په ګډون د خپل رول لوبولو لپاره خپل چمتووالي اعلان کړ.[13] دا وړاندیزونه د افغانستان سره د تعامل لپاره د مالیزیا عملي چلند منعکس کوي؛ یو داسې چلند چې د ظرفیت لوړولو او بریالي اقتصادي تجربو لیږدولو باندې تمرکز دی.

د دوه اړخیزې سوداګرۍ په برخه کې افغانستان هڅه کړې چې د مالیزیایي پانګوالو په راجلبولو سره د کورني اقتصادي ودې بنسټونه پیاوړي کړي. لیکن د مالیزیا سره د افغانستان د سوداګرۍ کچه تل په تېرو دریو کلونو کې د کسر سره مل وه؛[14]

د ۱۳-۷ جدول: د بهرنۍ سوداګرۍ بیلانس د هېواد په توپیر (زر ډالر)
جدول ۱۳-۷: بیلانس تجارت خارجی به تفکیک مملکت (هزار دالر)

Table 13-7: Trade Balance of Goods by Countries (thousand US$)

S/N	Country	۱۴۰۲ 2023-24	۱۴۰۱ 2022-23	۱۴۰۰ 2021-22	هیواد/ مملکت	شمېره شماره
	Total balance	-6,798,401	-5,169,189	-4,050,687	دبهرني سوداګرۍ بیلانس/ بیلانس تجارت خارجی	
1	Iran	-1,897,930	-1,442,308	-1,109,533	ایران	۱
2	China	-1,500,490	-1,243,897	-712,430	چین	۲
3	Pakistan	-635,388	12,473	-157,452	پاکستان	۳
4	Kazakhstan	-249,634	-328,244	-318,482	قزاقستان	۴
5	Uzbekistan	-343,662	-253,810	-375,287	ازبکستان	۵
6	Japan	-86,532	-30,986	-69,548	جاپان	۶
7	Turkmenistan	-458,185	-427,423	-325,068	ترکمنستان	۷
8	Malaysia	-164,888	-146,664	-167,044	مالیزیا	۸
9	Russia	-409,469	-286,194	-50,722	روسیه	۹

په ۱۴۰۰ کال کې منفی ۱٦۷ ملیون ډالرو، په کال ۱۴۰۱ کې یې کچه راټیټه شوه او ۱۴٦ ملیون ته ورسیده، خو په کال ۱۴۰۲ کال کې بیا دویم ځل ۱٦۴ ملیون ډالرو ته لوړه شوه. دا شمېرنې ښیي چې د

مالیزیا څخه د افغانستان واردات د صادراتو په پرتله خورا ډیر دي او د دواړو هېوادونو ترمنځ سوداګریزې اړیکې غیر متوازنې پاتې دي.

د افغانستان د صنعت او سوداګرۍ وزارت د مالیزیایي پلاوي سره په یوه غونډه کې د افغاني محصولاتو لکه غالۍ، پنبه، کانونو او زعفرانو لپاره د ګډو بازارونو د جوړولو پر اهمیت ټینګار وکړ. همدارنګه د دواړو هېوادونو د اقتصادي ظرفیتونو د معرفي کولو لپاره د ګډو سوداګریزو کنفرانسونو د جوړولو وړاندیز هم وشو. مالیزیا دې وړاندیزونو ته د هرکلي ترڅنګ اعلان وکړ چې دوي به کابل ته ځانګړي ټیمونه واستوي ترڅو د بانکدارۍ، لوژستیک او سایبري امنیتي سکتورونو کې د همکارۍ ساحې وڅیړي.[15] دا تعاملات ښيي چې که څه هم د دواړو هېوادونو ترمنځ سوداګریزې اړیکې لاهم په خپلو لومړنیو مرحلو کې دي، لیکن د دوامداره او متوازن پرمختګ لپاره امکانات شتون لري که چیرې په هوښیارۍ سره اداره شي کولی شي د پام وړ اقتصادي پایلو لامل به وګرځي.

د جوړونې په اړخ کې، افغانستان او مالیزیا د ګډو پانګونو د اسانتیا لپاره د قانوني او تخنیکي چوکاټونو رامنځته کولو په اړه غور کوي. د افغانستان د صنعت او سوداګرۍ وزارت وړاندیز کړی چې په کابل او کوالالمپور کې ځانګړي ټیمونه جوړ شي ترڅو د پانګونې پورې اړوند تخنیکي او قانوني مسلې وڅیړي. دا اقدام کولی شي د مالیزیایي پانګوالو او د افغانستان اقتصادي ادارو ترمنځ د باور رامینځته کولو کې مرسته وکړي. له بلې خوا، مالیزیا د صنعتي پارکونو په پراختیا کې د خپلو بریالیو تجربو په پام کې نیولو سره، په افغانستان کې د ورته پروژو په ډیزاین او پلي کولو کې د همکارۍ لپاره خپل چمتووالی څرګند کړی دی.[16] بې له شکه که دا همکاري د نړیوالو او سیمه ییزو ادارو ملاتړ ترلاسه کړي، نو کولی شي د افغانستان اقتصادي زیربناوې پیاوړې کړي او په بهرنیو مرستو تکیه کمه کړي. په عمومي توګه، د افغانستان او مالیزیا ترمنځ اقتصادي او سوداګریزې اړیکې د ګډو ګټو، تکمیلي ظرفیتونو او د دواړو خواوو د سیاسي ارادې پورې تړلې دي.

کلتوري او تعلیمي اړخونه

د جغرافیایي او تاریخي توپیرونو سربېره، د افغانستان او مالیزیا ترمنځ کلتوري اړیکې د مذهبي او تمدني مشترکاتو پر بنسټ ولاړې دي او په وروستیو کلونو په ځانګړې توګه په ۲۰۲۱ کال کې په افغانستان کې د سیاسي بدلون وروسته، نوي پړاو ته داخلې شوې. مالیزیا د یو مسلمان اکثریت لرونکي او په کلتوري ګډ ژوند کې د بریالۍ تجربې لرونکي هېواد په توګه، هڅه کړې چې د افغانستان د سرپرست حکومت سره محتاطانه دریځ ساتلو سره د کلتوري ډیپلوماسۍ له لارې خپل تعاملاتو ته دوام ورکړي. د اسلامي امارت له چارواکو سره د مالیزیا د پلاوي ناستې د دواړو خواوو د مذهبي، کلتوري او بشري اړیکو د پراختیا لپاره لیوالتیا

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

په ګوته کوي. په یادو غونډو کې، کلتوري برخو کې د مالیزیا مرستې، په ځانګړې توګه د هرات د زلزلې پرمهال او د ټولنیزو او کلتوري همکاریو د پراختیا غوښتنه وشوه. دا نږدېوالی ښیي چې مذهبي مشترکات او اسلامي ارزښتونه د دواړو هېوادونو ترمنځ د کلتوري اړیکو د ساتلو او پیاوړتیا لپاره یو مناسب پلیټ فارم چمتو کړی دی، حتی په هغو شرایطو کې چې رسمي سیاسي اړیکې له ننګونو سره مخ دي.

د پوهنې په برخه کې، مالیزیا د افغان ډیپلوماتانو او ملکي کارکوونکو لپاره د لنډمهاله روزنیزو پروګرامونو په برابرولو کې فعال رول لوبولی او د معلوماتي ټکنالوژی، محاسبې، عامه اداري او ملکي خدماتو په برخو کې یې ورانديزونه کړي دي.[17] دا کړنې د افغانستان د اداري او تخنیکي ظرفیتونو د ښه کولو په موخه دي او د حکومتدارۍ او تعلیم په برخو کې د خپلو بریالیو تجربو د لېږدولو لپاره د مالیزیا لیوالتیا منعکس کوي. همدارنګه د اسلامي امارت غوښتنه چې په مالیزیا کې دې میشت زرګونو افغانانو ته تعلیمي او روغتیایي اسانتیاوې برابرې شي، په ولسي او د افغان کډوالو په کچه د تعلیمي اړیکو اهمیت منعکس کوي. مالیزیایي پوهنتونونو، په ځانګړې توګه د مالیزیا نړیوال اسلامي پوهنتون (IIUM)، په تېرو دوو لسیزو کې په بېلابیلو برخو کې د سلګونو افغان زده کونکو کوربتوب کړی او د MTCP او د افغانستان د لوړو زده کړو وزارت سره د همکارۍ په څېر پروګرامونو له لارې یې وړیا یا په تخفیف سره افغان محصلینو ته د زده کړو فرصتونه چمتو کړې دي. دې همکاریو نه یوازې د افغانستان علمي ظرفیت لوړ کړی، بلکې د دواړو هېوادونو ترمنځ یې د علمي او کلتوري تعاملاتو شبکه هم رامنځته کړې ده.

د افغانستان او مالیزیا ترمنځ اکاډمیک او پوهنتوني همکارۍ (د محصلینو منلو علاوه) د ګډو کنفرانسونو جوړولو او د څېړنیزو پروژو پراختیا هم وه. د مالیزیا پوهنتونونو په ځانګړې توګه د اسلامي مطالعاتو برخو یې، تطبیقي قانون او اسلامي بانکدارۍ په برخو کې، د افغانستان له اکاډمیکو ادارو سره اړیکې ټینګې کړې دي او ځینو افغان استادانو هم په مالیزیا کې د زده کړې فرصتونو له لارې روزنه ترلاسه کړې ده. د دواړو هېوادونو د پوهنتونونو ترمنځ د تفاهم لیکونو لاسلیک کولو هڅې، د زده کړې کیفیت ښه والي او د ګډو څېړنیزو مرکزونو د جوړولو لپاره د یادو اکاډمیکي اړیکو ژوروالی ښیي.[18] د دواړو هېوادونو ترمنځ کلتوري او اسلامي نږدېوالی، د ګډو مذهبي ارزښتونو او د اسلامي زده کړې په اړه ورته لیدلورو د سیمه ییزو او بین المللي همغږۍ لپاره مناسب اساس چمتو کړی دی. مالیزیا، د عصري کېدو په برخه کې د خپلې بریالۍ تجربې سره د افغانستان لپاره یوه نمونه ګڼل کیږي او د اسلامي همکارۍ سازمان په څېر اداري کولی شي د کلتوري پلونو په جوړولو کې مهم رول ولوبوي. دا نږدېوالی که په سمه توګه اداره شي، کولی شي په نورو برخو لکه اقتصادي او سیاسي کې هم اړیکې پیاوړې کړي،

د دواړو هېوادونو د اړیکو لپاره ننګونې او فرصتونه

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

ننګونې

د افغانستان د اسلامي امارت او مالیزیا اړیکې، سره له دې چې ځینې غیر رسمي تعاملات او کلتوري ډیپلوماسۍ له ځان سره لري، بیا هم له ننګونو سره مخ دي چې پر ټولو مهم یې لاندې بحث شوی دی.

په نړیواله کچه د اسلامي امارت د رسمیت پېژندنې نه شتون: د دوه اړخیزو اړیکو د پراختیا په لاره کې یو له اصلي خنډونو څخه د رسمیت پیژندنې مسله ده. مالیزیا، لکه د نورو ډیرو اسلامي هېوادونو او د اسلامي همکاریو سازمان غړو په څېر له کابل سره د رسمي او ډیپلوماټیکو اړیکو له جوړولو څخه انکار کړی دی. د څو اړخیزه ډیپلوماسۍ او نړیوالو قانوني اصولو ته د ژمن هېواد په توګه، مالیزیا اعلان کړی چې د اسلامي امارت د حکومت پیژندل د یو ټول شموله حکومت په جوړولو، د بشري حقونو درناوی او د اساسي ازادیو تضمین پورې مشروط دي.[19] دا دریځ د ملګرو ملتونو او لویدیځو هېوادونو د پالیسیو سره په همغږۍ کې نیول شوی دی او په ګوته کوي چې د مالیزیا سره اړیکې به تر هغه وخته پورې چې اسلامي امارت د نړیوال مشروعیت معیارونه پوره نه کړي په سمبولیک کچه پاتې شي.

د لویدیځ له خوا سیاسي او ډیپلوماتیک فشار: امریکا او متحدینو یې هڅه کړې چې د اقتصادي وسایلو، مالي بندیزونو او په نړیوالو ادارو کې د نفوذ په کارولو سره د اسلامي امارت د مشروعیت ترلاسه کولو مخه ونیسي. مالیزیا د هغه هېواد په توګه چې له لویدیځ سره پراخې اقتصادي او امنیتي اړیکې لري، هم د دې فشارونو سره مخ دی او نشي کولی په اسانۍ سره د افغانستان په اړه خپلواکه پالیسي غوره کړي. د اسلامي امارت سره هر ډول رسمي اړیکي ممکن د متحده ایالاتو، اروپایي اتحادیې او نړیوالو مالي ادارو سره د مالیزیا اړیکو لپاره پیغامونه ولري. له همدې امله، مالیزیا د محتاط چلند په غوره کولو سره هڅه کړې چې د اسلامي امارت له حکومت سره رسمي او سیاسي تعاملاتو څخه ډډه وکړي او له افغانستان سره انساني او کلتوري اړیکې وساتي.

د بشري حقونو په اړه د نظرونو توپیر: د بشري حقونو مسلې شاید د مالیزیا سره د اسلامي امارت په اړیکو کې یو له بنسټیزو خنډونو څخه وي. اسلامي ارزښتونو ته په پام سره مالیزیا، د ښځو د حقونو، تعلیم او ټولنیز ګډون په برخو کې د اسلامي امارت په پرتله ډیر خلاصه پالیسي لري. لیکن اسلامي امارت ټینګار کوي چې د ښځو حقونه باید د اسلامي قانون او افغان کلتور په چوکاټ کې تعریف شي، پداسې حال کې چې مالیزیا د ښځو پر تعلیم، د کار په بازار کې د هغوی ګډون او په سیاسي او ټولنیزو ډګرونو کې د هغوی په شتون ټینګار کوي. د لیدلوري دغه توپیر د مالیزیا چارواکي دې ته اړ کړي چې په نړیوالو غونډو کې د افغانستان د ښځو د وضعیت په اړه خپله اندیښنه څرګنده کړي او له اسلامي امارت څخه د ټولنیزو اصلاحاتو غوښتنه

وکړي.[20] د ارزښتونو دې تشې نه یوازې د دواړو هېوادونو ترمنځ د کلتوري او سیاسي اړیکو مخه نیولې، بلکې د اسلامي امارت پر نړیوال انځور یې هم منفي اغیزه کړې ده.

د قانوني او ډيپلوماټيکو زيربناوو نشتوالی: اسلامي امارت د نړیوالو کنوانسیونونو نه منلو، د فعالو سفارتونو نشتوالي او له نړیوالو ادارو سره محدود تعامل، د مالیزیا په څېر هېوادونو سره د دوامداره اړیکو لپاره د چوکاټ په جوړولو کې پاتې راغلی دی. له بلې خوا، مالیزیا هم د قانوني تضمینونو نشتوالي، په پالیسي جوړولو کې شفافیت او د امنیتي اغیزو په اړه اندېښنو له امله د اسلامي امارت په حکومت کې له پانګونې او په رسمي توګه له تعامل څخه ډډه کړې ده. دې وضعیت د دواړو هېوادونو ترمنځ اړیکې د عامه ډیپلوماسۍ، غیر رسمي غونډو او بشري همکاریو په کچه پاتې کړې او د ستراتیژیکو او اوږدمهاله همکاریو مرحلې ته رسېدو کې پاتې راغلي دي. د دې ننګونو د لرې کولو لپاره، اسلامي امارت د حکومتدارۍ په جوړښت کې بنسټیزو اصلاحاتو، د نړیوالې ډیپلوماسۍ د اصولو منلو او د مالیزیا په ګډون له اسلامي هېوادونو سره د باور جوړولو ته اړتیا لري.

فرصتونه

د افغانستان اسلامي امارت او مالیزیا ترمنځ د اړیکو په برخه کې هم داسې فرصتونه شته چې له پامه غورځول کېدای نشي:

افغانستان او اسلامي نړۍ سره د نښلوونکی پل په توګه د مالیزیا ستراتیژیک رول: په داسې حالت کې چې افغانستان له سیاسي ننګونو او ډیپلوماټیکو محدودیتونو سره مخ دی، مالیزیا کولی شي د اسلامي امارت او اسلامي نړۍ ترمنځ د اغیزمن پل په توګه رول ولوبوي. دا هېواد، چې په جنوب ختیځه آسیا کې ځانګړی مقام لري، د ډیپلوماتیک او کلتوري زیربناوو سربېره په اسلامي او نړیوالو فورمونو کې د افغانستان غږ منعکس کولو لپاره توان هم لري. په کابل کې د مالیزیایي ډیپلوماتانو شتون او د اسلامي امارت له چارواکو سره د دوي لیدنې د دواړو خواوو د متقابل عمل پراخولو او تجربو تبادلې ته لیوالتیا په ګوته کوي. دا د اسلامي حکومتدارۍ، سایبري امنیت، اقتصادي پراختیا او ټولنیزو خدماتو په څېر برخو کې د مالیزیا د بریالیتوبونو تقلید ته لاره هواروي. په حقیقت کې، مالیزیا کولی شي، د یو فعال منځګړي رول لوبولو سره، افغانستان د نړیوالې ټولنې سره نږدې کړي.

د اسلامي همکارۍ سازمان (OIC) د ظرفيتونو څخه ګټه پورته کول: د اسلامي همکارۍ سازمان د څو اړخیزو اسلامي همکاریو په چوکاټ کې د افغانستان او مالیزیا ترمنځ د اړیکو د پیاوړتیا لپاره یو مناسب پلیټ فارم چمتو کړی دی. مالیزیا، د دې سازمان د فعال غړي په توګه، تل په افغانستان کې د بشردوستانه او پرمختیایي پروګرامونو ملاتړ کړی او د دې هېواد د وضعیت پورې اړوند غونډو کې یې برخه اخیستې ده. له

بلې خوا، اسلامي امارت هم هڅه کوي چې د OIC غونډو کې د ګډون له لارې ډېر سیاسي او اقتصادي ملاتړ راجلب کړي. د سوداګرۍ، اسلامي بانکدارۍ، د کانونو او کرنې په برخه کې پانګونه او د ګډو بازارونو رامنځته کولو په برخو کې همکاري د دې چوکاټ له مهمو برخو څخه دي. د قانوني او بانکي خنډونو په لرې کولو سره، دا فرصت کولی شي د افغانستان اقتصادي بدلون ته لار هواره کړي او د اسلامي منځګړیتوب په رول کې د مالیزیا دریځ پیاوړی کړي.

په اسلامي ارزښتونو ولاړې ډیپلوماسۍ او د نرم ځواک پیاوړتیا: اسلامي ډیپلوماسي د یو نرم ځواک د یوې اغېزمنې وسیلې په توګه، یو بل فرصت دی چې کولی شي د اسلامي امارت او مالیزیا ترمنځ اړیکې پیاوړې کړي. اسلامي امارت، د دیني ارزښتونو په ټینګار او د اسلامي هېوادونو سره د تعامل لپاره کولی شي د کلتوري، سیاسي او علمي ملاتړ د جذبولو لپاره له اسلامي ډیپلوماسۍ څخه کار واخلي. په دې برخه کې، مالیزیا چې د اسلامي حکومتولۍ د یوې بریالۍ نمونې په توګه د اسلام ارزښتونو د علمي کولو تاریخ لري، افغانستان سره خپلې تجربې شریک کولی شي. د دواړو هېوادونو ترمنځ د اسلامي ډیپلوماسۍ پیاوړتیا به نه یوازې په اسلامي نړۍ کې د افغانستان د نړیوال مشروعیت په لوړولو کې مرسته وکړي، بلکې د نورو اسلامي هېوادونو سره به د اغېزمن تعامل لپاره هم لاره هواره کړي. دا ډیپلوماسي، چې د متقابل درناوي او ګډو اسلامي ارزښتونو پر بنسټ ولاړه ده، کولی شي په اسلامي نړۍ کې د افغانستان مثبت انځور وړاندې کړي.

د بشري ظرفیتونو د لوړولو لپاره علمي او کلتوري همکاري: د سیاسي او اقتصادي برخو سربېره، کلتوري او علمي همکاري یو بل فرصت دی چې کولی شي د افغانستان او مالیزیا ترمنځ دوه اړخیزې اړیکې پیاوړې کړي. د استادانو او محصلینو تبادله، د ګډو اکاډمیکو کنفرانسونو په لاره اچول، د اسلامي زده کړو په برخه کې همکاري، او د بشري حقونو په اړه ډیالوګ هغه برخې دي چې کولی شي په افغانستان کې د بشري ظرفیتونو په پراختیا کې مرسته وکړي. مالیزیا، د خپلو معتبرو اسلامي پوهنتونونو په درلودلو سره د معاصر تعلیم په پراختیا کې بریالۍ تجربه لري او کولی شي چې دا تجربه هم د افغانستان سره شریکه کړی شی. دا همکارۍ کولی شي، د دواړو هېوادونو د د لوړ پوړو چارواکو ترمنځ د ډیالوګ د پیاوړتیا سربیره، د افغانستان د ځوان نسل فکري او ټولنیز پرمختګ ته هم لار هواره کړي.

پایله

د افغانستان د اسلامي امارت او مالیزیا ترمنځ اړیکې د محتاط او مشروط تعامل د یوې نمونې په چوکاټ کې جوړې شوې دي. کوالالمپور لا تر اوسه د کابل اوسنی حکومت په رسمیت نه دی پیژندلی، خو د اسلام پالنې څو اړخیزتوب، په ځانګړې توګه د اسلامي همکارۍ سازمان (OIC) او بشري او تخنیکي چینلونو له لارې، د خبرو اترو او د مسلو د مدیریت لپاره یې چینلونه خلاص پریښي دي. دا سیاست د OIC پالیسیو

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

سره مطابقت لري او په افغانستان کې د بشري بحران مدیریت، د ټول شموله حکومت او بشري حقونو په څېر برخو کې د متقابل عمل د همغږۍ او مشروط چینلونو رامنځته کولو باندې ټینګار کوي. په ۲۰۲۴ ز.کال او ۲۰۲۵ ز.کال کې د مالیزیا استازو لیدنې او غونډې او د ۲۰۲۴ز.کال په نومبر میاشت کې د افغان تعلیمي پلاوي کوربه توب ښیي چې مالیزیا د اسلامي امارت د رسمیت نه پیژندنې پالیسي سربېره یو شمېر نور مسایل د خبرو اترو پر بنسټ تعقیبوي او موخه یې د نړیوالو حقوقو د اصولو په چوکاټ کې د حکومتدارۍ او تعلیمي تجربو لیږدول دي.

په اقتصادي، سوداګریزو، کلتوري او تعلیمي برخو کې د کم خطر لرونکو لارو په اړه د تدریجي پرمختګ لېوالتیا هم لیدل کېږي. دوه اړخیزه سوداګریزې راکړه ورکړه، که څه هم محدوده او بدلون مومي او په ۲۰۲۴ او ۲۰۲۵ کالونو کې زیاتې شوې او ډېری یې د سوداګرۍ، تعلیمي خدماتو او بشري مرستو په بڼه رواني دي. په کابل کې د مالیزیا د بشري مرستو مرکز فعالیت او په ۲۰۲۲ ز.کال کې د ۱۰۰ پوهنتوني د بورسونو ورکولو په څېر پروګرامونو دا لېوالتیا پیاوړې کړې ده، خو بندیزونه، د بانکدارۍ محدودیتونه، د قانوني تضمینونو نشتوالی او د بشري حقونو بحران، په ځانګړې توګه د نجونو پر زده کړو بندیز، د رسمي اړیکو د پراختیا مخه نیسي. له همدې امله، تر هغه چې لېرلرې اصلاحات نه وي راوستل شوي، لکه د نجونو لپاره د زده کړې دروازې په دایمي توګه پرانېستل او د ټول شموله ګډون ډاډمن کول، دا اړیکې به په لویه کچه د OIC پر بنسټ همکارۍ او کوچنیو پروژو په بڼه پاتې وي. که دا اصلاحات عملي شي، مالیزیا د اسلامي بانکدارۍ او سوداګرۍ او څو اړخیزه ډیپلوماسۍ کې د خپلو وړتیاوو سره، کولی شي د افغانستان "تخنیکي پل" شي او د کانونو، کرنې او لوړو زده کړو په برخه کې همکاري له سمبولیک اړخ څخه اداري ملګرتیا ته لوړ شي؛ که نه نو، احتمالي سناریو داده چې اړیکې به محدود او د مسلو پر محور متقابل عمل وي چې په داسې وضعیت کې به هیڅ معنی لرونکی بدلون رامنځته نه کړي.

وړاندیزونه

۱. اسلامي امارت باید د سیاسي اصلاحاتو، د ټول شموله حکومت د جوړولو او د بشري حقونو د درناوي په لور د پام وړ ګامونه پورته کړي ترڅو د مالیزیا په ګډون د اسلامي هېوادونو سره د رسمي تعامل لپاره لاره هواره کړي.

۲. د اسلامي همکاریو سازمان په چوکاټ کې د ګډو میکانیزمونو لکه اقتصادي، تعلیمي او کلتوري کمیټې جوړول چې کولی شي د څو اړخیزې همکارۍ لپاره یو پلیټ فارم رامینځته کړي.

۳. د استاذانو او محصلینو د تبادلې او د ګډو کنفرانسونو د جوړولو له لارې د علمي او کلتوري ډیپلوماسۍ پراختیا کولی شي د دواړو هېوادونو ترمنځ د انساني او فکري اړیکو پیاوړتیا کې مرسته وکړي.

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

۴. د مالي او قانوني خنډونو د لرې کولو لپاره د اسلامي بانکدارۍ او سوداګرۍ په برخه کې د اسانتیا رامنځته کوونکې اداري کولی شي د دوه اړخیزې پانګونې او سوداګرۍ لپاره لاره هواره کړي.

سرچینې

[1] Bettiza, Gregorio, *Religious Soft Power: Definition(s), Limits and Usage*, MDPI, 2021, 3, link

[2] Organisation of Islamic Cooperation, *Annual Report 2023*, Jeddah, SaudiArabia, 2023, link

[3] Organisation of Islamic Cooperation (OIC), *Member States*, 2023,link

[4] Shafaqna News Agency, "The Relations between Afghanistan and Malaysia," , Last modified 2023, link

[5] Astro Awani, "Malaysia Supports OIC's Collective Stand on Development in Afghanistan," Last modified 2021, link

[6]طلوع‌نیوز: بررسی وضعیت زنان و چالش‌های آنان در نشست سازمان همکاری اسلامی، 23 سنبله 1403ش، قابل دسترسی: لینک

[7] Ministry of Foreign Affairs of Malaysia, Permanent Mission of Malaysia to the United Nations, "Statement at the 77th Session of the General Assembly on the Situation in Afghanistan," New York, November 10, 2022, link

[8] آریا نیوز: دیدار هیأت عالی رتبه مالیزیایی با مقام های امارت اسلامی، 5 ثور 1403ش، قابل دسترسی: لینک

[9] آریانا نیوز: مالیزیا و قرغیزستان خواستار تعامل بیشتر جامعه بین المللی باافغانستان شدند، 4 سرطان 1404ش، قابل دسترسی: لینک

[10] سلام وطندار فارسی: سفر هیئت مالیزیایی به کابل؛ آگاهان: برقراری روابط افغانستان با مالیزیا مهم اس، 9 ثور 1403ش، قابل دسترسی: لینک

[11] . روزنامه هیواد: آگاهان امور: برقراری روابط افغانستان با مالیزیا مهم است، 30 اپریل 2024م، قابل دسترسی: لینک

[12]وزارت امور خارجه ا.ا.ا: نمایندگان وزارت‌های خارجه، دفاع، داخله؛ مشاورین دفتر نخست‌وزیر مالیزیا و نمایندهٔ ویژهٔ آن کشور برای افغانستان با مولویامیرخان متقی وزیر امور خارجهٔ امارت اسلامی افغانستان ملاقات نموند، 2024/24/4، قابل دسترسی: لینک

[13] وزارت صنعت و تجارت: مالیزیا علاقمند سرمایه گذاری در افغانستان است، 23حوت 1400ش، قابل دسترسی: لینک

[14] اداره ملی احصائیه و معلومات: سالنامه احصائیوی، شماره 45، اسد 1403ش، صفحه 345، قابل دسترسی: لینک

[15] وزارت صنعت و تجارت: مالیزیا علاقمند سرمایه گذاری در افغانستان است، 23حوت 1400ش، قابل دسترسی: لینک

[16] وزارت صنعت و تجارت: مالیزیا علاقمند سرمایه گذاری در افغانستان است، 23 حوت 1400ش، قابل دسترسی: لینک

[17] وزارت امور خارجه ا.ا.ا: نمایندگان وزارت‌های خارجه، دفاع، داخله؛ مشاورین دفتر نخست‌وزیر مالیزیا و نمایندهٔ ویژهٔ آن کشور برای افغانستان با مولوی امیرخان متقی وزیر امور خارجهٔ امارت اسلامی افغانستان ملاقات نموند، 2024/24/4، قابل دسترسی: لینک

[18]رادیو تلویزیون ملی: دیدار وزیر تحصیلات عالی با نماینده ویژه مالیزیا برای افغانستان؛ روی پیشرفت های تحصیلی در کشور گفتگو شد، اول جولای 2025م، قابل دسترسی: لینک

[19] Channel News Asia, "Malaysia's humanitarian aid to Afghanistan not about recognition of Taliban government, says foreign minister," February 14, 2022, link

[20] Prime Minister's Office of Malaysia Official Website, MALAYSIA READY TO COOPERATE WITH AFGHANISTAN – PM ANWAR, 22 March 2023, link

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

Center for Strategic and Regional Studies (CSRS)

د ستراتېژيکو او سيمه‌ييزو څېړنو مرکز نادولتي، غير انتفاعي او خپلواک ارګان دی، چې په ١٣٨٨ لمريز کال کې په کابل کې جوړ شوی. دغه مرکز د خپلو بې‌پرې او کره څېړنو له لارې، په افغانستان او سيمه کې د پاليسيو د ارزونې او بډاينې لپاره فعاليت کوي.

اړيکه:

ايميل: info@csrsaf.org

وب سايت: www.csrsaf.org

شمېره: +93780618000

+93780618000